

Universiteit
Leiden

The Netherlands

A matter of skills: a mixed-method study on the evaluation and implementation of an SEL program tailored to the skills adolescents need in educational settings and at home

Sande, M.C.E. van de

Citation

Sande, M. C. E. van de. (2024, December 10). *A matter of skills: a mixed-method study on the evaluation and implementation of an SEL program tailored to the skills adolescents need in educational settings and at home.*

Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4172036>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4172036>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

LIST OF PUBLICATIONS

Peer reviewed publications

Fekkes, M., **Van de Sande**, M. C., Gravesteyn, J. C., Pannebakker, F. D., Buijs, G. J., Diekstra, R. F. W., & Kocken, P. L. (2016). Effects of the Dutch Skills for Life program on the health behavior, bullying, and suicidal ideation of secondary school students. *Health Education, 116*(1), 2–15.

<http://dx.doi.org/10.1108/HE-05-2014-0068>

Van de Sande, M. C., Fekkes, M., Kocken, P. L., Diekstra, R. F., Reis, R., & Gravesteyn, C. (2019). Do universal social and emotional learning programs for secondary school students enhance the competencies they address? A systematic review. *Psychology in the Schools, 56*(10), 1545–1567. <http://dx.doi.org/10.1002/pits.22307>

Crone, M. R., Slagboom, M. N., Overmars, A., Starcken, L., **Van de Sande**, M. C., Wesdorp, N., & Reis, R. (2021). The evaluation of a family-engagement approach to increase physical activity, healthy nutrition, and well-being in children and their parents. *Frontiers in Public Health, 9*, 747725. <http://dx.doi.org/10.3389/fpubh.2021.747725>

Van de Sande, M. C., Fekkes, M., Diekstra, R. F., Gravesteyn, C., Reis, R., & Kocken, P. L. (2022). Effects of an SEL program in a diverse population of low achieving secondary education students. *Frontiers in Education, 6*, 744388. <http://dx.doi.org/10.3389/educ.2021.744388>

Van de Sande, M. C., Kocken, P. L., Diekstra, R. F., Reis, R., Gravesteyn, C., & Fekkes, M. (2023). What are the most central social-emotional skills? Relationships between adolescents' social-emotional skills and psychosocial health variables: An explorative cross-sectional study of a sample of secondary-school students. *Frontiers in Education, 8*, 1225103. <http://dx.doi.org/10.3389/educ.2023.1225103>

Van de Sande, M. C., Fekkes, M., Diekstra, R. F., Gravesteyn, C., Kocken, P. L., & Reis, R. (2024). Low-achieving adolescent students' perspectives on their interactions with classmates: An exploratory study to inform the implementation of a social emotional learning program in prevocational education. *Children and Youth Review Services, 156*, 107263. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2023.107263>

Van de Sande, M. C., Pars, E., Diekstra, R. F., Gravesteyn, C., Kocken, P. L., Reis, R., & Fekkes, M., (2024). Parents' perspectives on adolescent social emotional learning: An explorative qualitative study amongst parents of students in prevocational secondary education. *Health Education*. <https://doi.org/10.1108/HE-07-2023-0074>

Other publications

Van de Sande, M. (2004). Wie organiseren de opvoeding? Over de betekenis van organiseren van de context van opvoeding van kinderen. In: Diekstra, R.W.F., Van den Berg, M. en Rigter, J. (red.). *Waardenvolle of waardenloze samenleving? Over waarden, normen en gedrag in samenleving, opvoeding en onderwijs*. Karakter uitgevers B.V..

Van de Sande, M. & Diekstra R. F.W. (2009). Ontwikkelen van duurzame relaties tussen ouders en scholen. In: Smit, F. (red.), *Ouders en School. Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk* (pp. 108-121). SDU, Den Haag.

Van de Sande, M. & Diekstra, R.F.W. (2015). Introduction to the concept of Social and Emotional Learning (SEL). In: A. Rácz & E. Mc Donnell (eds.) SELVET. Social and Emotional Learning in vocational education and training. An Introduction (pp. 11-18). No. 013-1-HOI-LEO.04.1021. AKUT, Budapest.

Van de Sande, M. (2010). De leerkracht als opvoeder tot ouderbetrokkenheid. In: Hogenes, M., De Booij, C., Gravesteyn, C. en Diekstra, R. (red.), *De leerkracht als opvoeder* (pp. 169-193). Sdu Uitgevers.

Pars, E. & **Van de Sande, M.** (2017). Rapportage Skills4Life, Kwalitatief onderzoek Ouders en Werkbegeleiders. De Haagse Hogeschool. (intern document)

Steenbakkens, A., Heemskerk-van der Sprong, M., **van de Sande, M.**, Bartelink-Koelewijn, C., Rutz, S., & Gilsing, R. (2024). *Rondom het Kind. Een participatief onderzoek naar de samenwerking tussen ouders, primair onderwijs en jeugdhulp*. Kennisnetwerk Jeugd Haaglanden.

CURRICULUM VITAE

Marion van de Sande is geboren te Tilburg in 1959. Zij voltooide haar doctoraalopleidingen Orthopedagogiek en Gezinsleer aan de Universiteit van Amsterdam in 1986. Daarna werkte ze bij het Bureau Vertrouwensarts en vervolgens in diverse coördinerende en leidinggevende functies in het Onderwijsachterstandenbeleid en de Kinderopvang in Amsterdam.

Vanuit de Kruisvereniging Breda en het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn werkte zij mee aan de ontwikkeling en implementatie van de methodiek voor opvoedingsondersteuning aan jonge moeders, Moeders Informeren Moeders (MIM).

Als Regio-consulent Opvoedingsondersteuning bij de Stichting Spel- en Opvoedingsvoorlichting initieerde en implementeerde zij opvoedspreekuren, -ondersteuningsprojecten en –cursussen voor ouders, zoals Opstapje, Spel aan Huis en Opvoeden Zo!, in de regio Haaglanden.

Vanaf 1999 werkt zij als (hogeschoolhoofd)docent op De Haagse Hogeschool bij de opleiding Social Work, met voltijd, deeltijd en Associate Degree studenten. Vanuit die functie ontwikkelde zij onderwijs voor bachelor en master studenten in het domein van zorg en welzijn.

Van 2004-2018 werkte zij als docent-onderzoeker bij het Lectoraat Jeugd en Opvoeding, met als aandachtsgebied Organisatie van opvoeding. Zij richtte zich op het versterken van ouderbetrokkenheid in het basis- en voortgezet onderwijs, en ontwikkelde de methodiek Meer Kansen met Ouders. Ook was zij betrokken bij het ondersteunen van de samenwerking tussen medewerkers van de Haagse Centra voor Jeugd en Gezin. Zij participeerde van 2010-2014 in het dagelijks bestuur van de Werkplaats Samen voor de Jeugd, in Leiden en omgeving.

In 2013 verwierf het Lectoraat Jeugd en Opvoeding een RAAK-pro subsidie van het regiorgaan SIA voor het ontwikkelen van Skills4Life (S4L), een SEL-programma voor leerlingen in het vmbo-basis en praktijkonderwijs. Toen startte Marion met de onderzoeken beschreven in dit proefschrift. In het kader van het S4L project participeerde ze in een Europees Leonardo project, Social Emotional Learning in Vocational Educational Training (SELVET). Daarin bundelden instituten uit verschillende landen in de Europese Unie kennis en krachten om sociaal emotioneel leren in het beroepsonderwijs te bevorderen.

Sinds 2018 werkt Marion als docent-onderzoeker bij het Lectoraat Jeugdhulp in Transformatie van De Haagse Hogeschool, aan onderzoeken gericht op het bevorderen van diversiteits sensitief werken en op de samenwerking aan opvoeding en ontwikkeling tussen ouders en professionals in de jeugdhulp en het onderwijs. Samen met docenten en lectoren van andere hogescholen participeert zij in het INCLUZIE-project, met als opdracht om de verbinding tussen onderwijs en onderzoek op het terrein van jeugdhulp te versterken.

DANKWOORD (ACKNOWLEDGEMENTS)

Allereerst gaat mijn dank uit naar de leerlingen, ouders en docenten die participeerden in de onderzoeken in dit proefschrift. De leerlingen en docenten ben ik dankbaar voor hun deelname aan het programma en hun bijdrage aan het invullen van alle vragenlijsten en de interviews. De openheid en betrokkenheid van de leerlingen en ouders tijdens de interviews zijn me dierbaar. Hun kennis en inzichten rond SEL en het aanleren van sociaal-emotionele vaardigheden hebben mij verrijkt. Zij overtuigden me opnieuw dat onderwijs draait om samenwerken.

Dan bedank ik mijn begeleiders.

Ria, dank je wel dat je mijn promotor wilde zijn en mij liet leren aan de hand van jouw wijsheid en de waarachtigheid, waarmee je steeds weer nieuwe invalshoeken op de bevindingen belichtte. Van jou leerde ik in het bijzonder dat intuïtieve kennis wijsheid bevat en dat een onderzoeker daarop ook mag varen.

Minne, vanaf de dag dat jij mijn begeleider werd inspireerde je me, met je kennis over SEL, je creativiteit, optimisme en wijze lessen als onderzoeker en mens. Jij leerde me om kwantitatieve data te analyseren, er zelfs van te gaan houden, waardoor ik me als onderzoeker ontwikkelde.

Paul, punctueel nam je al mijn artikelen door en je kritische vragen en verbeter suggesties voedden mij als onderzoeker. Je motiveerde me om de eerste resultaten te presenteren in Kopenhagen, in mijn eentje, en spoorde me aan de artikelen kort en strak te houden.

Carolien, dank dat ik mocht voortbouwen op jouw onderzoeken naar Levensvaardigheden. Dankzij jouw prikkelende opmerking had ik mijn eerste ‘eureka’-momentje, toen ik ontdekte dat het inzicht in effecten van SEL-programma’s op afzonderlijke vaardigheden beperkt was.

René, dank voor het verwerven van de subsidie voor S4L en dat je me uitdaagde om mijn academische minderwaardigheidscomplex te bevechten. De jaren in ons Lectoraat Jeugd en Opvoeding, waarin we met Jakob, Janneke en de andere kenniskringleden samenwerkten, lagen aan de basis daarvan.

Collega’s van de HHS en in het bijzonder Margot, Marthy, Kirsten, Els, Frank, Marleen, Anne, Jikke, Fatima, Redouan, Mike, Aletta, Janneke en de Waterreuzen ben ik dankbaar voor de interesse en opbeurende woorden bij tegenslagen en het delen van successen. Studenten die meehielpen met de S4L onderzoeken, in het bijzonder Merve en Lotte,

bedank ik voor die hulp en het plezier in het SELVET-project. Esther, dank voor je bijdrage aan de interviews met ouders en het ‘parent paper’. Hester, Ineke en alle leidinggevenden van de HHS, dank dat jullie mijn onderzoeken faciliteerden.

Rob, Cathelijne, Cora, Anne, Mirjam, Mustafa, Tamara, Marije, Suzanne, Barbera, Erica, Zeliha, Wouter, Fenne en Cynthia van ‘ons’ Lectoraat Jeugdhulp in Transformatie dank ik voor de samenwerking en dat jullie bleven herhalen dat zo’n proefschrift echt een keer af komt. Het is fijn om deel van deze kring te zijn.

De leden van de Children and Youth lees- en soepgroep ben ik dankbaar voor de inkijs in antropologische perspectieven op onderzoek naar jeugdigen en hun ouders. In het bijzonder dank aan Nienke, mede coördinator van deze groep en bovenal promo-buddy, mee-lezer en meer.

Lieve vriendinnen en vrienden, Addy, Roos, Tinka, Aggie, Bert, Swie, Hans, Jacqueline, Frans, Josien, Selma, Ian, Eri, Tanja, Fuusje en anderen: zonder jullie was ik een eenzame onderzoeker geworden. Jullie lazen soms mee, appten, belden, en zochten me op, ook als ik eigenlijk geen tijd had. Zo bleef ik me verbonden voelen, met meer dan mijn data en artikelen.

Lieve Sheila, Wijnand en Pieter, wij leerden in ons ouderlijk gezin sociaal-emotionele vaardigheden, zoals ‘zorgen voor elkaar’, ‘door leren’ en ‘door zetten’. De combinatie van de strengheid die ‘ons’ pap en de relativering die ‘ons’ mam daarbij aan de dag legden, zorgde voor een mooie balans. Op die vaardigheden en balans bouwden we onze familie uit, met onze kinderen en anderen. Dank dat bij jullie ‘het licht altijd brandt’.

Mijn schoonfamilie, Peter, Paulien en Leo dank ik voor de warmte en gezelligheid. Thomas en Sandra, de manier waarop jullie me hebben ontvangen op de Wandelweg zal ik nooit vergeten. Daarnaast is het is prachtig om oma van Joep en Maud te mogen zijn.

Allerliefste Paul en Bram, dank jullie wel dat ik van en met jullie mocht leren om moeder en opvoeder te zijn. Jullie vlogen uit toen mijn PhD traject begon. Met plezier kijk ik terug op de weekenden waarin we ‘samen studeerden’ en later ‘samen werkten’. Ik geniet nog steeds van de wijze waarop jullie je, ook sociaal en emotioneel, ontwikkelen, vrienden maken en meebrengen, zoals Floris, Jochem en Sjoerd. Het blijft een feest om met jullie mee te mogen leven.

Lieve Ronald, dank dat jij je liet vinden. Ondanks dat mijn project wat langer duurde dan jij aanvankelijk berekende, bleef je en steunde me door dik en dun. Maar, bovenal bied je me je liefde, en de tijd en ruimte om moeder, dochter, zus, vriendin, collega, en onderzoeker te zijn. 'Jij verstaat de kunst van bij mij horen'.

